

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váci körút 23

SZERKESZTI

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.—

Félévre 4 „ —

Negyedévre 2 „ —

hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom : Az elv, az elv! — Századunk szabadelvü eszméi. Leroy-Beaulieu czikke. (Tárczacikk.) — Goidziher. — Számok beszélnek. — Botrányos válási eset. — Utóhangok az országos izraelita tanítóegyesület közgyűléséhez. — Neila. Elbeszélés a zsidó népeletről. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hírek. — Hirdetések.

Az elv, az elv!

El ne itéld, jámbor olvasó, az atyát, mielőtt benne az elv emberét fel nem fogtad. Utóbbit tartsd szem előtt és az elébbit legalább megért-heted, ha megbocsátani nem is tudsz neki. Az elv, az elv, az a földolog. Első sorban ennek kell eleget tenni; az érzelmeknek az igaz férfiú, ott, hol elvről van szó, befolyást sohsem enged.

Ily szempontból kell megítélned, tisztelt közönség, a bazini *orthodox rabbi* cselekedetét, hogy benne az *atyát* ne kárhoztasd.

Ha egy előkelő *orthodox rabbi* kimondta egyszer, hogy a nem *orthodox zsidó hitközségek* „a zsidóságtól elszakadt külön hitfelekezet”-hez tartoznak; ha az ezt megerősítő actát aláírásával ellátta; sőt mi több, ha az első közt foglal helyet, kik ezt hirdetni *szükségesnek* tartották és az iránynak, mely ezt valja és terjeszti, így egyik oszlopává vált, akkor — igazolva ugyan soha, — de megérthetővé igenis lesz, ha ez a rabbi fiát kiátkozza, gyászt ölt utána, mint egy halott után, mert egy *status-quo zsidó hitközségnek* lett a rabbija.

Hiába, első az elv. Az *orthodox vezérférfiu* mellett elvész az atya. Mit is mondanának a hivatottak, ha ily *praegnans* és minden kétséget kizáró módon nem bizonyítaná — mint hajdanában nagy Brutus — hogy törvény marad a törvény, ha mindjárt saját fiának szegi a nyakát.

Ruháját megszakgatta, s mint mikor hírét veszszük, hogy kedves emberünk elköltözött az élők sorából, sirva imádkozott: „Dicsértessél, ó igazságos bíró”; hamut hintett fejére és hétnapos gyászra a földre ült. Fia *neki* meghalt. Hogy is lehetné az ő fia egy „a zsidóságtól elszakadt idegen hitfelekezet” papja

Mit szólni ehez, jámbor olvasó?

Meg vagy, nemde, rendülve, de el nem itéled az így cselekvőt, sőt tisztelettel hajolsz meg az elv e kemény embere előtt. Nincs igaza, mondod, de ő hisz abban, a mit hirdet és elvének feláldozza leggyöngédebb érzelmeit.

Ezzel hát tisztában volnánk. Elképzelem, tisztelt közönség, ítéletedet, melyen változtatni alig fognál. Mi volna azonban nézeted, ha a dolog nem így állana, hanem *így*:

Egy nagy *orthodox rabbi*, ki árnyéka magának a rabbik rabbijának, a pozsonyi dinasztia ezidőszerint uralkodó fejének egy rabbi ki — halljad, ó *orthodox Izrael!* — magát Reich Ignácot képviseli a pozsonyi jesiva vizsgáin; egy rabbi, ki kevés kiválasztottal együtt irányt ad az *orthodoxiának*; egy rabbi, ki minden tőle telhető eszközökkel támogatta Reich Ignácot abban a törekvésben, miszerint mondassék ki, hogy a nem *orthodox zsidó hitközségek*, „a zsidóságtól elszakadt idegen hitfelekezet” et képeznek és ki egyike az elsőnek, kik ezt (a kultuszminiszterhez intézett folyamodványban) alá is irták: mit szólnok hozzá,

nyájas hivek, — ha ugyanez a rabbi a saját fiát egy status-quo hitközségnek, tehát egy „a zsidóságtól elszakadt, idegen hitfelekezet“ hez tartozó hitközségnek ajánlja rabbinak, oly községnek, mely mellett külön orthodox hitközség, külön rabbival és külön egyházi intézményekkel áll fenn? Mit ahoz, hogy a nagy orthodox rabbi fia székfoglalója alkalmával szónoklatot tart a status-quo hitközségnek templomában, nyilvánosan ajánlva fiát új községe jóakarátába, felszólítva egyszersmind fiát, hogy új szent hivatásában működjék oly szellemben, a minőben ő nevelte; legyen szóval Izraelnek igaz, odaadó tanítója, papja — egy status-quo hitközségben!! Ha így állana a dolog — *pedig így áll* — mi véleményetek volna e dolgról akkor jámbor orthodox hivek?

Az, hogy a status-quo és congressusi zsidó hitközségek „a zsidóságtól elszakadt, idegen hitfelekezet“ et képeznek.

Azaz nem, véleményetek ez nem volna, most sem az, nem is volt soha; *hinni* nem hit-tétek ezt sohsem, de hirdettétek, mert Reich Ignác gy akarta; oly dolgon pedig, mit az ember hite, jobb meggyőződése ellenére hirdet, nem változtat sem egy, sem száz ilyen bazini féle eset.

Csakhogy — hála a tiszta kéz, józan ész

és becsületesség halhatatlanságának — hazánkban nem minden orthodox azonos Reich Ignác hívével; vannak *igazi orthodoxok* is; hozzájuk intézzük szavunkat, hadd lássák, mily feneketlen örvény előtt állanak, hadd ismerjék meg a szellemet, mely a Reich Ignácczal paktálók közt elharapódzott.

A vallással való üzérkedés, képmutatás és szédelgés szelleme.

Tisztán a Reich Ignác szelleme.

Reich Ignác rányomta bélyegét mindazokra, kik egy uton járnak vele, rá az egész fattyu-irányra, melynek ő adott életet.

A bazini rabbi végre nem áll egyedül az ő esetével. A szepes-váraljai orthodox rabbi is hirdeti Reich Ignácczal és a pozsonyi főpappal az «idegen felekezetet», de azért az egyik fia egy status-quo-beli, a másik meg egy kongressusi községnek a rabbija. És az öreg ur jó zsidóknak tekinti fiait, daczára annak, hogy «a zsidóktól elszakadt idegen hitfelekezet»-nek a papjai. Sőt az egyiknek csak nemrég küldte atyai és papi áldását. Más orthodox papok, kik aláírták, hogy a status-quo és kongressusbeli községek nem zsidó községek, ilyenekbe helyezték el fiújeiket, testvéreiket, sógoraikát és egyéb rokonaikat rabbiknak. Az «idegen felekezet»-

Századunk szabadelvű eszméi.

Leroy-Beaulieu, a francia akadémia tagja, a *Revue des Deux Mondes* című világhírű folyóiratban a köztársaság százados jubileuma alkalmával igen érdekes cikket közöl.

Azt tünteti fel benne, mintha a Párisban tartott nagyszámu kongressusok példáján a kiállításon képviselt államok szószólói is tartanának értekezletet, melyet természetesen bankettel fejeznek be.

A csemege mellett megindul a beszédek árja.

Az *északamerikai* kezdi meg, ki a forradalom elsőségét és eszméinek megvalósítását saját nemzetének tulajdonítja, miközben nem mulasztja el azt, hogy némileg kisebbitse a francziák érdemeit.

Az *angol* az 1688-iki forradalomra utalva, saját szülőföldjének vindikálja az elsőséget, hangsúlyozva a különbséget, mely nemzete és a francziák között van, a mennyiben az angolok lassanként reformálnak, míg a francziák mindent egyszerre akarnak, és e miatt elvesztik a biztos alapot. Különbben is a franczia bölcsészek és államférfiak az angoloktól sajátították el eszméiket.

Következik egy *német* egyetemi magántanár. Dicsőíti Németországot, a miért nem csinált forradalmat, de tanult a francia revolúciótól. Az 1789-iki dicső eszméket mégis németeknek tulajdonítja, mert Wolf, Puffendorf, Lessing és Schiller hangoztatták őket első sorban.

Az *olasz Dantének* és Petrarcának, valamint a renaissance korszaknak tulajdonítja a szabadelvű eszmék megteremtését.

Erre meg a *görög* azt fejtegeti, hogy az ő nemzete valódi szülője minden szabad fejlődésnek, mert az európai szabadság mindenütt a görög mintára fejlődött.

A *paraguayi* spanyol-amerikai lelkész elítéli a francia forradalmat, mint a sátán művét, mely szakadást létesített a keresztény hivek közt; a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméit már az új testamentom hirdette, s azért nem szabadott volna a forradalmároknak elnyomniok a keresztény hitet.

Sokan hevesen kiáltoztak a szóló ellen, mire egy *zsidó* lépett a szószékre.

Halljuk csak mit beszél a szerző jóvoltából!

belieket e szent urak esketik, a tórához felhivatják, elő is imádkoztatják, kiváltképen akkor, ha jól megfizetik. Reich Ignác által készített és a miniszterhez intézett beadványban azért azt írják alá, hogy a nem orthodox községek «a zsidóságtól elszakadt külön felekezet.»

Mi ez?

Nem más, mint maga Reich Ignác. Elvetelenség, hazugság, szemérmertlenség és a legszen-
tebbel való szennyes üzérkedés.*)

Egy orthodox papnak, ki Reich Ignác felszólítására nem akarta aláírni a gyalázatos iratot, a pozsonyi dalai lama azt írta, kiküszöböli az orthodoxiából és községébe más papot ültet. A megfenyegetett pap aztán aláírt, aláírtak így mások is, és Reich Ignácznak van homloka, azt állítani, hogy bűnös irata a rabbik szabad véleményét tolmácsolja!

*) Nekünk, természetesen nem juthat eszünkbe, hogy rosszaljuk, ha egy orthodox pap fiát status-quo, vagy kongressusi hitközség papjának teszi meg. Sőt mi ennek őszintén örvendünk, és az egyesülésnek, melynek Isten segítségével előbb-utóbb meg kell, hogy történjék, előjelét üdvözöljük benne. De ki kell kelnünk azon gyalázatos képmutatás ellen, melylyel épen az ilyen orthodox rabbik a nemorthodox községek ellen izgatnak. Hogyan? Hívveikkel elhithetik, hogy azok a községek nem kósernek, hogy nekik kötelességük azok mellett külön orthodox községeket fenntartani, de jónak és kósernek találják akkor, ha *övéik ellátásáról, ha saját hasznukról van szó?*!

És kérdezzék meg magukat az aláírt papokat, mint vélekednek Reichról és működéséről? Ha csak azok közé nem tartoznak, kik Reichnak egyenesen zsoldjában állanak, azt fogják felelni, mit nemrég egyik legnagyobb orthodox hitközségnek a rabbija felelt: Tudjuk, hogy a sekert (hazugság) támogatjuk, tudjuk, hogy Reich a magyar zsidóság legnagyobb szerencsétlensége, de mit tegyünk? — ha elleneszégülünk, ránk fogják, hogy pösím (eretnekek) vagyunk.

Hoi itt az elv, hol itt az elv? Hova lett az elv a magyar zsidó orthodox papok közül.

«Elismerem — írja egy orthodox rabbi hozzánk intézett egyik levelében — hogy igaza van abban, hogy a máramar-szigeti és a nyitrai orthodoxok között végtelenül nagyobb a különbség, mint például a nyitrai orthodoxok és a szegeci congressusi zsidó hitközség között, és hogy ennél fogva különbség felállítása párt és párt között helytelen; és mégis nekünk még tovább kell mennünk és a kétféle pártot *kétféle felekezetnek* kell mondanunk és azon lennünk, hogy a kormány is ilyen értelemben döntsön. Mert ha éles ellentéteket nem állítunk fel magunk és az idegen miveltséggel szaturált többi pártok között, közénk vegyülnek, felül kerekednek, megemésztenek és az orthodoxia megszűnik létezni.»

— „Zsidó vagyok, szólt, és ha minden nemzet átkozná a francia forradalmat, mi zsidók dicsőítőnők, mert kiszabadított rabságunkból és hazát adott nekünk.

Mig Izrael fennáll, Franciaország neve áldva lesz.

A nemzetek letiportak, de a forradalom ismét emberekké tett bennünket. És ez csak igazságosság volt, mert a forradalom csak alkalmazása volt annak az eszménynek, melyet mi adtunk a világnak. Az egész „1789“ a héberségben csirázott. A jog és a társadalmi igazság eszméi zsidó eszmék. Az igazságosság földreérkezése népünknek volt álma; hogy megtaláljuk az „emberi jogok“ első forrását a reformáczió, renaissanceon át, az ókoron és evangéliumon keresztül a bibliáig, a thoraig és a prófétákig kell hatolni.

Rabbiink, egy Jezaias és Jeremias voltak az első forradalmárok; ők hirdették, hogy a halmokat lehordják majd és ki fogják tölteni a völgyeket. Az összes modern forradalmok viszhangjai voltak ama hangoknak, melyeket Ephraim hallatott.

Be voltunk zárva a ghettókban, mikor a ke-

reszténység a mi iratainkból merítette forradalmának élesztő elveit. A mi bibliánkban indult ki a forradalom, belőle lelkesültek a geusok Németalföldön, Anglia és Amerika puritánjai. A bibliát illeti az a siker, melyet az angolszászok forradalmi arattak, kik azzal dicsekednek, hogy tanítóitok voltak. Felsőbbségüket az Izraellel való bensőbb közlekedésnek köszönhetik.

Ha a francia forradalom egy századdal előbb törhetett volna ki, akkor a hugonották s velük a biblia diadalmaskodtak volna Franciaországban, és más hatása lett volna a forradalomnak.

Ha 1789 nem is közvetlenül a hebráismusból indult ki, az elvek mégis mieink; könnyen rájuk ismerhetünk: a mi kezünk adományozta a világnak. Szabadság, egyenlőség, testvériség az emberek s nemzetek közt . . . ennek a thora adta meg egyetlen szilárd talapzatát: Az emberi nem egységét.

Midőn a biblia egy emberpárra vezet vissza az összes emberek eredetét, mindannyit szabadoknak, egyenlőknek és testvéreknek nyilvánítja.

És valamint az elvek, úgy 1789 reményei is mieink: Egyesítése és testvéresítése minden népnek;

Ez volna hát a «kétféle felekezet»-ről szóló nagy hazugságnak mély titka?

De hát az elv, az elv? ez volna-e az orthodox elv? — vagy tán igenis, van elv, csak emberei nincsenek az elvnek?

Sz. M.

Goldziher.

Előkelő vendége volt 4 hónappal ezelőtt a pesti zsidó nagyhitközség titkárának. A svéd születési és szellemi arisztokraczia egyik legkimagaslóbb tagja, *Landberg* Caró gróf, ki hazája közéletében ép oly kiváló helyet foglal el, mint a keleti tudományok terén, a török fővárosból hazatérve, városunkon keresztül utazott, hol a rendelkezésére álló szabad napot majdnem kizárólagosan *Goldziherünk* társaságában töltötte. Ebéd után, melyet a tudós gróf nagy orientálistánk házában vett, a vendég a házigazdát mint — lovagot köszöntette fel, mint a török Medjidjerend lovagját. Goldziher nevetett a vélt tréfán, de *Landberg* kivett zsebéből egy gyönyörűen kiállított török fermánt és a díszes Medjidje rendjellel együtt a következő szavakkal adta át Goldzihernek: «Abdul Hamid török szultán ő felsége küldi neked — a keleti tudományok egyik legkiválóbb bajnokának, — e kitüntetés. Megérdemled, mint senki más. Én a magam számára azt a kitüntetést kértem ki, hogy én adhassam át neked az annyira megérdemelt rendjelet.»

Landberg grófot ugyanis, a török udvarnál

való időzése alkalmából, felkérte a szultán, nevezzen meg neki a világ ismert orientálistái közül egynehányat, kiknek a Medjidje rendet adományozni óhajtja. *Landberg* erre 4 tudóst nevezett meg: két ázsiait és két európaít. Az utóbbi kettő *Noeldeke*, a strassburgi világhírű tanár volt és a pesti zsidó nagyhitközség titkára, ki — mellesleg megjegyezve — 15 év óta a magyar tudományos akadémia levelező tagja és a magyar királyi domány egyetemnek magántanára.

Ezt csak azért mondtam el itt, hogy megérttessem a tisztelt olvasóval, mennyire teszem ki magamat ünnepelem tudósunk haragjának e sorok megírása által, és hogy — mert barátságát a világeért sem akarnám kockára tenni — miért kell a legridegebb objectivitásra szorítkoznom, midőn a dicsőségről akarok megemlékezni, melyet e napokban a magyar névnek, felekezetének és saját magának szerzett. — Az a fennemlített török rendjel ugyanis 4 hónap óta ott fekszik Goldziher fiókjának egyik rejtékében; nem látta azt senki, nem hallott felőle senki, és a kik a dolgról tudtak, azokat Goldziher rimánkodva kérte, hogy a világeért se említsék meg. A buvár lángelmeje mellett valóságos gyermeki kedélyvel és naivitással áldotta meg őt a gondviselés és zavarba jön, ha csak nevét említik. És mint sok más, a török rendjel története is mind e mai napig titok maradt.

Titok maradt az is, hogy Goldziher azon kevés orientálisták egyike, kit a svéd király maga hívott meg a congressusra, és hogy a svéd felség

prófétáink ezt megmutatták a jövőben, Izrael ideálját képezték belőle.

A forradalom öntudatlanul végrehajtója volt Jezaias végrendeletének. Társadalmi ujitások, jogegyenlőség, az elnyomott támogatása, a szabadalmak és osztálykülönbségek elnyomása, az összes fajok testvérülése, mindazt, a mit 1789-ben megkíséreltek, vagy álmodtak, mindazt 25 évszázaddal azelőtt hirdették látnokaink.

Mit apáink Messiásnak neveztek, azt ti haladásnak mondjátok; a haladásban vetett hit zsidó eszme; az emberiség haladása a mi vallásunk. Zsidók kötelessége, hogy a messianismus reményeinek megvalósításához hozzájáruljanak; rabbiink, orvosaink, tanítóink a középkorban ezen munkálkodtak sötét iskoláinkban.

Szabadság és egyenlőség osztály-, faj- és valláskülönbség nélkül, ez a szellem diadala, mely a hatalom zsarnokságát követi. Bizonyára a feudalitas romjain emelkedni fog a természetes arisztokraczia, az értelem és az erkölcsiség valóságos arisztokracziája. Igy teljesülnek majd Izraelen Isten jövendölései és ígéretei.“

A beszédre nagy zszibongás támadt.

Egy osztrák antiszemita hevesen akart felszólalni a zsidók ellen, de nem hallgatták meg.

Végre a kedélyek lecsilapultak, és egy fiatal néger beszélt, ki a francia forradalomnak tulajdonította a rabszolgák emancipációját, mely pedig az angoloktól indult ki.

A hindu a budhismusra hivatkozott, egy svájci tanár az 1789-iki eszmék hamisságát akarta bebizonyítani. A francia egyszerű szavakban méltatta a forradalom eszméit. A kínai arra utalt, hogy hazája már évezredekkel ezelőtt átesett a forradalmon, azóta stabilis maradt és megtestesítette az elveket, melyeket Európában csak 1684-ben hirdettek. Az orosz elvetette az egész európai civilizációt, mint elavultat, és kijelentette, hogy az orosz szlávok fogják új életre kelteni a világot; mi módon eszközlik majd ezt a muzsikok, arról nagybölcsen halgatott.

Ezeket beszéli *Leroy-Beaulieu*, ki mellesleg mondva áriai származású és igazhivű keresztény.

költségén utazott, és hogy Stockholmban egyenesen a király vendége.

És hogy mennyire igazolt a roppant nagy-rabecsulés, melynek Goldziher, mint tudós a *külföldön* örvend, mutatja az a fényes tény, hogy a svéd királynak, ki maga is tudós és költő, másfél évvel ezelőtt kitűzött két 10.000 frankos pályadíja egyikét *dr. Goldziher Ignác*nak ítélte oda az 500 tudósból álló kongresszus, míg a másikat a nagy Noeldeke nyerte el.

Mit szólnak ehhez Magyarországon?

A világ minden tájáról összesereglett tudósok tisztelettel hódoltak a *magyar haza* képviselője előtt a tudósok gyülekezetén; fényt árasztott ő a magyar tudományra, a magyar szellemre és kulturára, de azért itthon éhen halhatott volna, vagy leczkeadással szerezhette volna kenyerét, ha a pesti zsidó nagyhitközség, saját magát megtisztelve, hivatalt nem ad neki, hogy tudományának gondtalanul élhessen.

Hiába, Goldziher zsidó, és tegyük hozzá: a szó legszebb értelmében, nemes, lelkes zsidó; a szabad Magyarországon pedig zsidó nem lehet sem rendes akadémiai tag, sem rendes tanára a budapesti egyetemnek.

Volt egy, kit az akadémia nemrég rendes tagnak választott, de csak azért, mert ki volt kötve, hogy megválasztása után megtagadja ősei hitét.

Hogy még szomszédságunkban is, mint gondolkodnak az ilyen „elvek”-ről, bizonyítja ama tény, hogy midőn 2 évvel ezelőtt az osztrák kormány Goldziheret rendes tanári székkal kínálta meg, úgy a bécsi, mint a prágai egyetemen, meghívása nem az *egyetemi magántanár*hoz volt intézve, ezt odaát egészen ignorálták, hanem intézték; „an den hochgelehrten Sekretair der pester israelitischen Gemeinde“.

Goldziher nem fogadta el a meghívást, mintha sejtette volna, hogy ő neki még azt a szent hivatást kell teljesítenie, hogy a magyar nevet dicsőséggel árasztza el az egész tudományos világ szeme láttára.

Goldziher a stockholmi orientalisták kongresszusán lekötölte magát iránt magyar hazáját; ez oly elégtétel neki is és minékünk is, hogy szebből és dicsőbből nem is álmodhattunk.

Számok beszélnek.

A ausztriai Statistische Monatsschrift VII. évfolyama megjelent és érdekes adatokat tartalmaz a monarchia lajtántuli része zsidó lakosságának viszonyairól.

Jelenleg Ausztria lakosságának 4.3%-a zsidó; e csekély arány dacára oly nagy számban találunk zsidókat az iskolákban és képzőintézetekben, mely diszére válik hitsorsosainknak. Különben már 1850-ben, mikor a zsidók még el voltak tiltva a közszolgálattól a középiskolák növendékeinek 5.5%-ja zsidó volt. Már 1880-ban 14.6%-ra növekedett az arány.

Az osztrák egyetemeken 1850-ben 4575 hallgató közt 334 zsidó volt (6.8%) 1880-ban pedig 7131 közt 1452 (16.9%) volt a zsidó. A műegyetemeken az arány hasonló.

Örvendetes jelenség, hogy a galicziai gimnáziumokban is szaporodik a zsidók száma, mint azt a következő kimutatás tanúsítja:

Évszám	zsidó	másvallású tanuló	Évszám	zsidó	másvallású tanuló
1851	260	3.981	1866	536	6.136
1852	375	3.406	1867	556	6.377
1853	292	3.347	1868	523	6.584
1854	298	3.385	1869	602	6.773
1855	294	3.457	1870	612	6.801
1856	281	3.648	1871	625	6.978
1857	169	3.745	1872	665	6.077
1858	302	3.888	1873	609	6.313
1859	313	4.272	1874	637	5.928
1860	328	4.059	1875	807	5.941
1861	390	4.938	1876	963	6.162
1862	432	5.687	1877	1183	6.483
1863	479	5.453	1878	1400	6.955
1864	524	5.805	1879	1612	7.362
1865	485	6.038	1880	1773	7.731

A következő kimutatás bizonyítja, hogy a zsidó a hadseregben mindinkább nagyobb arányban szolgálnak. Volt ugyanis a közös hadseregben:

Év	Arányszám.	Év	Arányszám.
1872	1.5%	1879	2.5 "
1873	1.6 "	1880	2.7 "
1874	1.7 "	1881	2.8 "
1875	1.9 "	1882	2.9 "
1876	1.0 "	1883	3.0 "
1877	2.3 "	1884	3.1 "
1878	2.4 "	1885	3.2 "

Egészben véve 1885-ben 872,579 katonából 28.194 zsidó szolgált. (Az utolsó év katonai anyakönyvei szerint 32 ezren felül.)

A büntető igazságszolgáltatás terén az elítélt zsidók aránya eddig is csekély volt s most is apadóban van. Leginkább enyhébb fajta vétségeket és bűntettek követnek el; 1881-ben az elítéltek 4.2%-ja volt zsidó, 1885-ben már csak 4%.

Botrányos válási eset.

Morális kötelességet vélek teljesíteni, midőn egy fölötté komplikált válási ügyet ez úton a nyilvánosság elé hozok, nem törődve azzal, ha ezen esetenél kompromitált egyéniségeknek a szégyenpir futja arcaikat. Sőt azt tartom, hogy az ilyen dolgozások **מצוה לפרסם** A tényállás a következő:

Folyó hó 1-én megjelent nálam a helybeli születésű és czeglédi illetőségű Deutsch Salamon ur és azon rituális jellegű kérdést intézte hozzám, ha vajjon

hajlandó volnék-e őt — ha esetleg új házasságra szándékoznék lépni — megesketni, illetve házasságának megkötésénél az esketési szertartást végezni, minthogy ő nejétől Weisz Reginától a világi bíróságok és jelesen a m. kir. Curianak ítéletével igen, de a zsidó vallás ritusa szerint nem lett elválasztva, illetve, hogy ő nejének soha válólevelet át nem adott és harmadik személy által át nem adatott.

Ezen kérdésre én természetesen határozottan nemmel válaszoltam. Mire aztán Deutsch Salamon a következő esetet beszélte el:

Ő nejétől, Weisz Reginától hat év óta elváltan él és a magyar kir. Curia ítéletével tényleg el is lett választva, azonban nejének válólevelet (גמ פטורין) soha át nem adott. E napokban azonban egy kósza hír jutott füleihez, hogy az ő neje, Weisz Regina, kitől még zsidó ritus szerint el nem vált, folyó évi június 20-án Budapesten egy Gelb J. János nevű egyénnel Mózes és Izrael vallása szerint a dohányutcai zsidó templomban egybekelt, hol is Dr. Kayserling M. pesti rabbi végezte az esketési szertartást. Ezek hallatára Deutsch Salamon legott Budapestre ment Dr. Kayserling urtól felvilágosítást kérendő. Ugyanott azt a felvilágosítást nyerte, hogy neje Weisz Regina tényleg egybekelt Gelb J. Jánossal és hogy Dr. Kayserling rabbi urnak egy az ercsii rabbi, Halas Simon urtól kiállított válási bizonylat szolgált alapul. Deutsch Salamon ezek hallatára rögtön Erzsire küldte megbízottját, hol végre meg is kapta a kellő információt. — A dolog ugyanis így történt:

1887. október 17-én Budapesten összeült egy laikusokból álló tanács és előttük egy kétes külsejű, egészen elzüllött ember felmutatott egy hamisított felhatalmazást (הרשאה), melyben Deutsch Salamon atyja fia távollétében az említett embert felhatalmazta volna, hogy שלייה minőségben szerepeljen és Deutsch Salamon helyett átadhassa a válólevelet Weisz Reginának. Ezen hamis okmány alapján Budapesten ülésezett בית דין הצורף (ime a bús vitézek: Löwinger Majer, Löwinger Georg — apa és fia — Kümmelheim Náthán és Grosszmann Sámuel) megirták a válólevelet és a שלייה Grosszmann Sámuel elvitte azt az ercsii paphoz, Halas Simonhoz, ki azt az ott jelen volt Weisz Reginának egymaga egy בית דין mellőzésével átadta. Ez a rövid igaz tényállás, melyet Deutsch Salamon előttem okmányilag is bizonyítani késznek nyilatkozott; és ezzel az ügy mibenléte nyilvánvaló volna.

Ugyde — a tekintetes szerkesztő ur engedelmével — egy komoly szavam volna még az ercsii rabbihoz. Ugy látszik, hogy Halas Simon rabbi urnak még csak halvány fogalma sincsen גיטין-הלכות-ról. Persze a még csak nemrég előimádkozó sakterből avancirozott rabbi azt meg nem álmódhatta, hogy milyen körülmények között lehet

שלייה által válólevelet átadni. De mégis csak elképzelhette volna, hogy miután a férj nem במדינת הים-tul az óceánon, sem más világrészben, sőt nem is más országban, hanem csak a főváros szomszédságában, Czepléden lakik, hogy tehát itt szerfölött szükségtelen ily kényes módon a milyen a גמ על ידי שלייה váló levél átadását eszközölni.

Hogy fel nem tűnt neki és hogy nem kifogásolta az ercsii rabbi ur a felhatalmazást, a melyre nem Deutsch Salamon, hanem atyja nevét irták, azzal nem akarom őt vádolni, meglehet, hogy a kérdéses hamisított הרשאה nem is jutott kezeihez, noha elkerülhetlenül szükséges, hogy a válólevéllel együtt egyidejűleg adassék át a válólevelet elfogadó בית דין-nak.

De mit szóljunk azon hallatlan ignorantiához, hogy בית דין mellőzésével csak egymaga fogadta a delegált שלייה-t és adta át a váló levelet Weisz Reginának. Bizonyára soha életében nem tanulmányozta az erre vonatkozó törvényeket és rituális szabványokat különben megtalálta volna a שלייה על ידי שלייה-nál követendő eljárást תשובת הסדר אברהם és תשובת תשובת מ"ר א"ה חלק א"ה"ע mely ekként hangzik: תשובת ק"כ ט: שבמקום האשה מיוחדים הב"ד אחד שיהיה השלייה ויכתבו במקום הבעל שמו של אותו פלוני והבעל במקום שהיא שם ימסר הגמ לשלייה והשלייה יעשה שם שלייה אחר ויאמר בפני נחתם והשלייה השני יאמר בפני בית דין שלייה בית דין אני. Ebből tehát eléggé kiviláglik, hogy önnek t. rabbi uram még csak a legprimitívebb fogalma sincsen הרב-הלכות גיטין és סידור גיטין-ról.

Kitűnik különben azon körülményből is, hogy Halas Simon ur a tilosban járt, mert ilyen kétes existenciájú בית דין-nal közös dolgot csinált, holott jól tudta, hogy Budapesten egyedül a rabbinátus illetékes a váló levelek megiratása és eszközzésére.

És végre kötelessége lett volna az ercsii rabbinak, magát kellőképpen informáltatni אש יש שמכירים. Kötelessége lett volna az ily fontos ügyet töviről-hegyire szorgosan és pontosan meghányini-vetni, amint az irás mondja ודרשת והקרת ושאלת היטב.

Mindezek után nyugodt lelkiismerettel és legjobb meggyőződésem szerint merem állítani, hogy a kérdéses válólevél vallásunk értelmében teljesen érvénytelen, következésképp Deutsch Salamon és Weisz Regina házassága egyházi szempontból törvényesen fennáll, ellenben Weisz Reginának Gelb J. Jánossal kötött házassága a zsidó egyház törvénye értelmében törvénytelen.

Alberti-Irsa 1889. szeptember 3.

Büchler Zsigmond
kerületi rabbi.

Az eset oly hallatlanul botrányos, hogy, ha a megíróját mint feltétlenül hiteltérdemlő férfinak nem ismernők, mint hihetetlen közzé nem tettük volna. — Lehetséges-e az, megbarátkozzunk-e a gondolattal, hogy ilyen bünt a magyar zsidóság első községének közepette egész nyilvánosan, ugyszólván hivatalosan véghez lehet vinni és a gyümölcsét a bünösök nyugodtan élvezhetik? — Hiszen ha az alberti-irsai kerületi rabbinak a tudósítása minden tekintetben megfelel a tényeknek, — a miben kétkedni nincsen okunk — akkor egy bardával állunk szemben itt, mely a börtönnek rég megérett. Egyének, kik arra vállalkoznak, hogy hamisítás, hazugság és egy gyalázatos, rabbinatusdit feltüntető komédia segítségével A-nak a feleségét odajuttassák B-nek. — De figyelmeztetve lett-e legalább az erre hivatott forum által az új férj, miután a csalás kitudódott, hogy a kit ő Izrael törvénye szerint nevének tart, az *más embernek a felesége.* — Figyelmeztették-e, hogy a szerencsétlen asszonytól zsidó törvény szerint még *elválnia sem kell*, mert a vele való házasság *soha meg nem kezdődött* (Én kiddusin tófszin bah)? — És figyelmeztették-e arra, hogy *nejévé soha többé nem lehet*, még akkor sem, ha törvényes férjétől annak rendje és módja szerint el is válik A (sziróh l'baál, v'asziróh l'boél.)?

A pesti rabbiságot, maga a hallatlan eset miatt gáncs nem érheti ugyan, mert előtte az ercsii rabbinak a bizonyítványa feküdt, mely szerint az asszony a zsidó törvénynek megfelelőleg el van választva férjétől, de meg nem kimélhetjük attól a szemrehányástól, hogy eltűr maga mellett egy valóságos zugrabbiságot, mely pénzért minden gonoszságra kész. Tett-e már a rabbiság lépéseket arra nézve, hogy a vakmerő banda üzelmeit tovább ne folytathassa? és arra, hogy a fent leirt esetért felelőségre vonassék? — Mi mindennek lehetünk még kiteve, mi felfedezésekre juthatunk még, ha ez tovább is így tart, ha megengedjük, hogy lelkiismeretlen emberek a zsidó törvények ily módon való kijátszásával üzérkedhessenek és a zsidó családi életet alaposan megfertőzzék.

A szerkesztőség.

Utóhangok.

(Az orsz. izr. tanító-egyesület közgyűléséhez.)

Az országos. izr. tanító-egyesület legutóbbi közgyűlésének egyik legfontosabb tárgya az „egyesületi olvasókönyvek” kérdése volt. Tíz éve annak, hogy közkezen forognak ezek a könyvek és még egyre tart az elégtelenség. A tanítók még nem bírtak azok irányával és berendezésével megbarátkozni, és a központi választmány még folyvást panaszkodik a tanítók iránt közönye, illetve a könyveknek csekély terjedése miatt.

Annál nagyobb örömmel tapasztalta közgyűlésén Hoffmann tanár ur bátor fellépését, melylyel a szóban forgó

könyvek hiányait felderítette és azokat a javaslatokat előterjesztette, melyek a szükséges javítást czélozzák. De nem kevésbé kellemesen érintette a hallgatóságot az a tény, melynél fogva dr. Kármán egyetemi tanár ur a könyvek hasznavehetőségét bebizonyítani kész vala.

Fájdalom, a nagyságos ur nem találta el azt a hangot, a melylyel *meggyőzően* a hallgatóságot felvilágosítani akarta és kellett volna. Egy igen lényeges mozzanatot azonban konst. tált, a minek a könyvek javíthatására nézve igen nagy hordereje van.

Dr. Kármán ur, t. i. azt a megjegyzést tette, és ebben kulminált egész fejtegetése, *hogy az orsz. tanító-egyesület olvasókönyvei semminemű viszonyban nem állanak a Herbart Ziller féle elvvel, hanem, hogy ezek egyszerű jó magyar olvasókönyvek*, melyeknek tárgya többek közt a bibliából és a hazai történelemből van véve.

Már most, ha ez az elv áll, akkor világos, hogy az eddigi állásponthez, mely szerint az erkölcsképző olvasmányok csakis a bibliából és történelemből veendők, nem kell többé ragaszkodnunk, hanem természetes dolog, hogy a kedélyképzésre oly olvasmányokat is lehet az említett könyvekbe befogadni, a melyek a gyermek eszmeköréből és a társadalmi életből vannak véve.

Bátran merem mondani, hogy csak emn olvasmányok hiánya gerjesztette a magyar zsidó tanítóknak a nagy elégtelenséget. Mert oly példákat óhajtanak ők az ifjuságnak bemutatni, a melyeknek tárgya ismeretes, világos és a gyermek szellemi tehetségének megfelelő és így meggyőző. Másrészt az ily egyszerű olvasmányokat a nyelvtanításra is jobban hasznosíthatják, úgy fogalmazási mint nyelvtani tekintetben. Azért ilyen egyszerű olvasmányokat is kérünk. — Ezen rövid reflexió után a könyvbíró bizottságnak azt bátorodom becses figyelmébe ajánlani, hogy a könyvek módosításánál méltóztassanak arra tekintettel lenni, hogy az olvasókönyvekbe ne csak bibliai és történelmi olvasmányok, hanem az ifjuság köréből és a társadalmi életből merített kedélyképző olvasmányok is vétessenek fel. Ha ezt tekintetbe veszi a t. bizottság, nemcsak, hogy meg fog szünni a harcz és elégedetlenség, hanem a tényekből folyólag *az egyesület jövedelme is nagy mérvben gyarapodni fog.*

Pécs, 1889. augusztus 26.

Klingenberg J.
iskola-igazgató.

TÁROZA. NEILA.

Elbeszélés a zsidó népeletről.

II. FEJEZET.

Palléry gróf virágai.

Kövessük a kis leányt.

A község végében nagy kert közepette emelkedik Palléry gróf kastélya, melynek tulajdonosáról azt beszélnek, hogy embergyüölő, mogorva ember, ki

még most is azon a boldogtalanságon buslakodik, mely évekkel ezelőtt érte.

Szegény leányt szeretett, kit oltárhoz akart vezetni. A szülők ellenezték a házasságot és elküldték az ifjút vadászni Afrikába, hogy ott feledje el „szeszélyét.“

A gróf azonban visszatért, és még jobban rajongott a leányért, mint valaha, de mikor kérdezősködött a hajadon után, egy vén erdész a tóra mutatott így szólva:

Ott találták meg holttestét.

Palléry azóta kerülte a nők társaságát, és szülei halála után sem nősült meg.

Lotti futva érkezett a kastély kapujához.

A rácsozat nyitva volt, és a leányka beléphetett.

Csak mikor a park kavicsos utjain haladt, fogta el némi kellemetlen érzés, de csakhamar erőt vett magán és tovább haladt.

Ekkor közelgő léptek hallatszottak.

Lotti önkéntelenül megállt.

Néhány pillanat mulva egy feketébe öltözött hatalmas bajuszu, villogó szemű férfi állt előtte.

A leányka pillanatig sem kételkedett abban, hogy kivel találkozott.

A gróf volt.

— Mit keressz itt? kérdi Palléry, a leányra szegezve szemét.

— Virágot, rebegi a leány.

— Ah, virágot?

— Igen kérem, szükségünk van rá. A sá-
tort kell feldiszitenem.

— Ej, és kertemből akarnád elvinni? kérde Palléry szelidebb hangon. Minek tartasz engem?

— Grófnak!

— Nos, s mert gróf vagyok, azt hiszed, szabadon tépdesheted virágaimat.

— Nem tehetek róla, hogy apámnak nincs kertje, szólt Lotti oly különös modorral, hogy a grófnak mosolyognia kellett.

— Kicsodák szüleid? kérde.

— Anyám meghalt.

— És atyád?

— Kántor a zsinagógában.

— Kántor? Talán csak előimádkozó, mert az csak nem nevezhető éneknek, mit a ti templomotokban hallhatni.

— De bizony, az én atyám énekes, kiáltja Lotti hevesen. Hogyha együtt énekel Efivel, hát az oly szépen hangzik, hogy nem is lehet szebben.

— Ugyan, ugyan?

— A gróf ur még nem hallotta őket, különben másképen gondolkoznék.

— Tudsz-e te énekelni?

— Hogyne!

— Énekelj hát nekem valamit!

— Mit?

— Amit a templomban hallottál?

Ki tudná megmondani, mi történt a leányka bensejében. Egész lénye hirtelen megváltozott, arcán büszkeség tükröződött vissza; úgy állt ott a kis Lotti, mint egy kis princesz, mikor rázendítette az egyházi éneket, melyet gyakrabban hallott odahaza, midőn atyja és Efraim készültek a nagy ünnepekre, és melynek héber szövege így hangzik:

Michoél mijmin m'hallél;

V'gavriél miszmól m'mallél,

Basomájim én koél

Uvoórecz mi k'amchó jiszróél.

A gróf elmélázva hallgatta dalát; annyira figyelt reá, hogy nem vette észre, hogy leejtette könyvét.

Lotti felemelte, és átadta neki.

— Köszönöm, szólt.

— Szivesen, kérem.

— Hogy hívják? kérde Palléry és megragadva a leánykát, mélyen szemébe nézett, majd meg simogatta az éjfekete hajfonatokat.

— Lottinak hívják, felelé a leányka.

— Lotti? csinos név. . . . De te nem vagy szép. . . . Bájad másutt rejlik. . . . Torkodban rejlik. . . . suttogá a gróf. Majd meg mosolyogva fordult a leányhoz:

— Mi neve van annak a dalnak, melyet most énekeltél?

— A *Neildbót* való!

— Neila? mi az?

— Ima, melyet a »hosszu nap« vége felé imádkoznak nálunk, és a mely nagyon, nagyon szép.

— Neila, Neila? Tudod piczikém, hogy az még szebben hangzik mint Lotti? Téged Neilának kellene hívni. . . .

Palléry egyszerre megváltoztatta modorát. Mogyorván fordult el, és csakugy félválról szólt a leányhoz:

— Eredj a kertészhez, és szólj neki, hogy adjon annyi virágot, a mennyi kötényedbe fér. Még fogunk beszélni egymással. . . . de későbben.

Negyed órával később Lotti lelkendezve futott hazafelé kötényében tartogatva a virágokat.

— Lotti, kiáltá Efraim, a ki ismét a létrán állt, mi van a kötényedben?

— Nézzétek!

— Virágok?!

— Honnan szerezted? kérdi az öreg Sór.

— Megdicsérsz papa. . . . Hej, ilyen szép sátra nem lesz senkinek. . . . ily szép virágok csak a grófi kertben teremnek. . . . Ilyene nincs másnak.

— De kitől kaptad?

— A gróftól. . . .

— Magától a gróftól?

— Igenis tőle.... Azt mondta, hogy nem vagyok szép, de a hangom szép.... És más nevet is akart adni.... oh, sokkal szebb nevem lesz ezután.

(Folytatása következik.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **augusztus végén** lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr.
fél évre	4 frt — kr.
negyed évre	2 frt — kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak

egész évre	7 frt — kr.
fél évre	3 frt 50 kr.
negyed évre	1 frt 75 kr.

Az „Egyenlőség“
szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váci-körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1889. szeptember hó 8.) 5649. ellul hó (29 napos) 12., hétfő 13., kedd 14., szerda 15., csüt. 16. péntek 17., szombat (3. és 4. pérek) 18. napja. Heti-szidra: **Ki-Szóvó.**

HIREK.

— **Rabbi installáció.** Marosvásárhelyt a napokban iktatták be hivatalába *Willheim* Joachimot, a status-quo ante izr. hitközség új rabbiját. A község, mint levelezőnk írja, nagy lelkesedéssel fogadta lelkészét. A hitközség választmánya és a fogadó bizottság, élükön *Schwartz* János hitk. elnök a pályaudvaron várakoztak, hol nagyszámu közönség gyülekezett egybe. A hölgyek gyönyörű virágcsokorral várták az új papnét. A kiváló rabbit *Turnovszky* Mór dr. üdvözölte, mire *Willheim* hazafias beszédben válaszolt. Az impozáns menet ezután a templomba vonult, mely zsufolásig megtelt. A mincha ima után a rabbi rövid magyar könyörgést mondott, mire atyja, a **híves bazini orthodox rabbi** lépett a szószékre és a hívek figyelmébe ajánlotta fiát. (Lásd mai vezérczikünk.) Vasárnap a rabbi és atyja tiszteletére diszlakomát rendeztek, mely alkalommal *Turnovszky* Mór dr. orvos klasszikus héberiséggel mondott felkötője zajos tetszésben részesült. A rabbi héber felelete szintén nagy sikert aratott. A lakoma késő éjig tartott.

x. y.

— **Hitközségi választások.** A pesti izr. hitközség tisztújító választását október hó 27-én fogják meg-ejteni. Így határozta el a választási bizottság, mely *Tencer* Pál elnöklete alatt tegnap ülésezett. A választások hat évre szólnak.

— **Gazdag hitközség.** Berlieni lapok közlik, hogy az ottani zsidó hitközség 455.000 márkáért megvette az Oranienburger Strasse 31. sz. alatti terjedelmes telket. A község tavaly vette meg a 29. számú telket, a 30. sz. telken pedig templomot építtetett. Valószínű, hogy az új telekvásárlások azért történtek, mert a hitközség a zsinagóga kibővítését tervezi.

— **Zsidóbarát érsek.** *Bordeauxban* hirtelen elhunyt *Guilbert* érsek, *Gap* és *Amiens* volt püspöke, ki lelkes barátja volt a zsidóknak, és hatalmasan küzdött érdekükben. Ismételten megtiltotta alárendeltjeinek, hogy résztvegyenek a zsidóüldözésekben, melyeket más egyházi fejedelmek a szószékről hagytak hirdetni. Husz év óta barátságos viszonyban volt több zsidó korifeussal, kik előtt gyakran hangoztatta a zsidók és a zsidóság iránti rokonszenvét. Épen ezért számos ellensége volt a zsidóellenes körökben.

— **Zsidó községtanácsosok.** Említettük, hogy a párisi községtanácsosi választások alkalmával több zsidó is győztesként került ki a küzdelemből, még pedig, mint most értesülünk, nem öten, hanem *tizenegyen* vannak a zsidó községtanácsosok, kiket a *Dumont-féle* antiszemita jelöltekkel szemben választottak meg. Látni való, hogy az antizemitizmus nem terjed Párisban, bármennyire jajgat is az antiszemita sajtó.

— **Erényi Ullmann Sándor dr. ur** a következő sorokat intézte hozzánk: „Tisztelt szerkesztő ur! Habár szívessége, melylyel személyemről becses lapja multheti számában megemlékezni méltóztatott, köszönetre kötelez, az igazság érdekében mégis helyre kell igazítanom, mintha én közbenjártam volna az iránt, hogy Ő felsége 800 frtnyi, a kormány pedig 600 frtnyi segélyben részesítse az alsó-árpási inségeseket.“ Az ez iránti lépések — tudomásom szerint — *Horváth Mihály* fogaras-megyei főispán hathatós támogatása mellett lettek a megye közönsége által megindítva; én a magam részére nem vindikálhatok semmi érdemet, mert én csak köteleességszerűleg érdeklődvén a segélyügy állása iránt, az illetékes helyről vett jó hírt siettem az alispán urnak tudomására hozni. Ami pedig a fogarasi zsidó iskolának az izr. iskolaalapról juttatott 200 frtnyi segélyt illeti, meg kell jegyezmem, hogy ebben a segélyben a fogarasi zsidó hitközség nem azóta részesül, mióta én vagyok az alsó-árpási kerület képviselője — mert tudtommal már előbb is részesült segélyben — hanem azóta mióta a mérvadó körök meggyőződtek arról, hogy a fogarasi hitközség által tagjainak nagy anyagi megerőltetése mellett fenntartott s mindenkor magyar szellemben vezetett iskolája e több nemzetiség lakta végvidéken ép oly haza-

fias és kulturális missiót teljesít, mint a többi az állam által fenntartott vagy csak segélyben részesített iskolák. Kérem e sorok szives közzétételét, azt tartván: Amicus Plato, sed magis amica veritas. Kiváló tisztelettel, Budapest 1889. szept. 2-án

Dr. Ullmann Sándor országgyűlési képviselő.

— **Zsidó zeneszerző.** Olaszországban *Franchetti* Alberto mellett, ki *Asrael* cz. operájával óriási sikert aratott, most *Orefice* Giacomot kezdik emlegetni, ki a bolongnai zenede egyik legkitűnőbb növendéke volt. A fiatal embertől egy *Marisca* című operát adtak elő, mely nagyon tetszett és seíteni engedi, hogy *Oreficere* nagy jövő vár.

— **A szultán kegye.** *Konstantinápolyból* írják, hogy a szultán azt a kegyes jóakaratot, melyet *Strausz* volt amerikai követ irányában tanusított, megőrizte ennek utódja *Hirsch* Salamon számára is, ki szintén hitsorsosunk A szultán több ízben kitüntette *Hirschet* és nemrég meghívta udvari lakomára, melyben csak a legfőbb méltóságok vehettek részt.

— **Antiszemita vezérek sorsa Romániában.** Az antiszemiták vagy nagyon agyaturt szélhámosok, vagy pedig tébolydába való elmebetegek. Melyik osztályhoz tartozott *Ghergely* Ede, a romániai antiszemitizmus tulajdonképeni megteremtője, azt azelőtt se lett volna nehéz meghatározni, mikor még mint *Bratianu* kegyeltje üldözte a zsidóságot, Utóbb azonban hivatalosan is reá olvasták — nem ugyan a szélhámoságot, mely úgy sem volt titok — hanem a tébolyt. Gyógyintézetbe zárták, hol néhány dühroham után elköltözött oda, hol nem ismernek felekezeti gyűlölködést. — *Moriót kapitány*, ki a román antiszemitáknak egyik legfanatikusabb vezérfiai volt, öngyilkossá lett. A boldogtalan bélyeget hamisított és e miatt került a vádlottak padjára. Elítélték, és hogy meneküljön a büntetés elől, véget vetett életének. *Moriót* ellen *Beck* Mór dr, a magyar születésű bukaresti rabbi heves támadásokat intézett a *Revista Israelita* cz. lapjában. Rá olvasta *Moriót*ra, hogy mi mindent követett el, a mi sehogysem egyezik meg a kapitányi népszerűséggel. *Beck* vádjai igazaknak bizonyultak és *Moriót* kénytelen volt elhagyni a szolgálatot, mind a mellett a törvényszék elítélte *Becket*, kit az „infam kaszirt“ tiszttörbe fogott. — *Jassiban* a *Credit Fonciere* pénzügyintézet főnöke, *Georghin* tanár és szenator, ki *Bratianunak* volt kreaturája, szintén azzal járt kedvében az exminiszterelnöknek, hogy kigyót-békát kiáltott a zsidókra. Ez az ember pedig, mialatt hatalmas hangon szónokolt a zsidók ellen, kiket csalóknak, tolvajoknak mondott, ezalatt lassanként 500,000 frankot sikkasztott az intézet kárára. — Bármennyire fájlaljuk embertársaink boldogtalanságát, mégis elégtétellel konstatáljuk, hogy milyen emberek vezetik a zsidóságnak ellenségeit.

— **Zsidók a főherczegnél.** *Károly Lajos* főherczeg múlt vasárnap Sátoralja Ujhelyen tartózkodott és ez alkalommal többek közt az ottani zsidó hitközségi előljáróság küldöttségét is fogadta, melynek nevében

Schwartz Bernát üdvözölte. A főherczeg kegyesen fogadta a küldöttséget.

— **Suess tanár és ellenjelöltje.** Bécsben a lipótvárosi kerületben közelebb ejtik meg a képviselőválasztást. Az egyik jelölt *Suess* dr. tanár, a szabadelvűség egyik legkiválóbb bajnoka, a másik jelölt egy ember, kinek nevét resteljük ugyanabban a mondatban kiírni, melyben a jeles tudósát említettük. *Schneidernek* hívják azt a politikus mechanikusust, ki antiszemita hordákra támaszkodva, fel mer lépni *Suess* ellen. Annyi bizonyos, hogy pártja magához méltó jelöltet lelt benne. Kiderült, hogy hamis tanuzásra akart bírni egy *Altenberg* nevű iparost, hamis bélyegzőket akart készíttetni, hogy még némely antiszemita is undorodva fordult el tőle, hogy *Vettel* községi tanácsos gazembernek mondta, de azért pártja, ragaszkodik hozzá, sőt bizik győzelmében. Mi több, a bécsi lapok komolyan tartanak tőle, hogy diadalmaskodik, és azzal borzasztó szégyenfolt esnék Bécsnek amugy is kompromitált hirnevén. — Az osztrák kormány pedig csak továbbra is türi az antiszemiták gyámolását.

— **Jubiláló zsidó halász.** *Rosenberger* Mihály több ízben kitüntetett okleveles halászmester Fonyódon e hó 11-én ritka ünnepet fog megülni. E napon ünnepli meg ugyanis aranylakodalmát, mely alkalommal ismerősei és rokonai szívélyes ovációkban fogják részesíteni. A 77 éves öreg ur majdnem egész életét a Balatonon töltötte és ritka becsületessége és kedélyes modora megszereztek neki a környék becsülését.

— **A trónörökös műve héberül.** A boldogult trónörökös műve, melyben keleti utazását írta meg, anynyi elismerő és hízegő nyilatkozatban emlékezik meg a zsidóságról, hogy *Horovitz* Herman kiváló hebraista engedélyt kért arra, hogy a munkát lefordíthassa héber nyelvre. — Mint most értesülünk, a héber fordítás legközelebb meg fog jelenni, még pedig *Stefánia* özvegy-trónörökösne jelentékeny anyagi támogatása mellett.

— **Zsidó országbiró.** *Newyorkból* írják azt az érdekes hírt, hogy hitsorsosunkat, *Salzbacher* Lajost, megválasztották Uj-Mexico amerikai tartomány főbírájává. *Salzbacher* nemcsak lelkiismeretes hivatalnok, de kitűnő zsidó is, a ki távol maradt az amerikai reform-szélhámoságoctól.

— **Elhunyt rabbi.** Morva St. Jánosban most *Reiniger* Jakab rabbi halálát gyászolják; az elhunyt, ki *Hirsch* bárónak volt udvari papja, 22 éven át működött a községben. Temetése valósággal impozáns volt. *Pollack holicsei*, *Pisko* dr. *malaczkai* és *Engl sassini* rabbik méltatták érdemeit, ritka szívjóságát, szerezését és nagy tudományát.

— **Derék orosz publiczista.** Ilyenek is vannak, habár nagyon csekély számban. Mintaképe lehet a hírlapíróknak *Krajevky* a szentpétervári *Golos* alapítója és szerkesztője, ki a legrégebb orosz publiczista volt, és a napokban szenderült jobb létre. Az orosz zsidó-

ság hálával emlékeznek meg róla, ki befolyásos védője volt ügyüknek.

— **Zsidó lordmayor.** London legközelebbi lordmayorja, *Isaac* Henry, hitsorsosunk. Ő a harmadik zsidó, ki e diszes tisztet viseli. Előtte *Salomons* Dávid és sir *Phillips* Benjamin hitsorsosaink viselték zsidó létükre a kiváló méltóságot.

— **Jeruzsalemről Hebronig.** Az új utat, mely Jeruzsalem és Hebron közt elhúzdódik, átadták a forgalomnak. Kocsik közlekednek rajta, és a 4 órai utért 3 frank viteldíjat szednek. *Jeruzsalemről Safedig* és Tiberiasig hetenkint indul karaván, de az esőzések idejében csak havonta kétszer. A forgalom folytonosan emelkedőben van.

— **Segíts az aggon.** Az elaggultak gondozására szolgáló intézet hiánya sehohsem érezhető annyira, mint a szentföld városaiiban. Tudvelevőleg évente számos aggarándokot Jeruzsálembé, hogy ott fejezzék be életüket, de a mint végére jártak megtakarított vagyonuknak, legnagyobb nyomornak vannak kitéve. Ez a körülmény már 1879-ben arra bírta *Samnders* S. B. urat, hogy sajátjából létesítsen egy intézetet, hol a szerencsétlenek némiképp hajlékot és ételt kapjanak. Nehány ausztráliai honfitársa segítségével sikerült házat bérelnie, hol husz, nagyobbára 70 évesnél öregebb ember lelt menedéket. Az év folyamán már saját épületet emeltek az intézetnek, s bár a költségeknek csak harmadrésze folyt be adományok útján, remélhetni, hogy e nyár végeig a hiányzó összeg (48,000 frank) még be fog folyni. Ki legalább 800 márkát adományoz, az intézet egyik szobájának tulajdonosává lesz, és neve márványtáblába vésetik. A 200 márkát adományozók nevét egy-egy ágy fölé alkalmazandó táblába fogják bevésni. Adományokat elfogad *Hildesheimer* dr. berlini rabbi és *Salvendi* dr. rabbi Dürkheimban. — Így tehát módja nyílik vagyonos hitsorsosainknak arra, hogy nevüket csekély áldozatok árán a szent városban megörökíthessék.

— **Renegát zsidók.** A tífisi zsidókra rossz idők járnak; egyre-másra kiutasítják őket. Akadnak azonban, kik úgy menekülnek ettől, hogy elhagyják hitüket. Az utolsó két hónap alatt 41 zsidó tért át az orthodox hitre.

— **Három zsidónő.** A Keszthelyi cz. vidéki hirlap utolsó számai egyikében felette érdekes tárczacikkkel találkozunk, mely három zsidónő érdemeinek méltatásával foglalkozik. A cikk írója valódi elragadtatással nyilatkozik a hölgyekről, kikről többek közt következőket monja: Három zalamegyei zsidónő, az isteni műrekek legfinomabbikkai: *Rosenberg* Henriette (Zala-Egerszeg) *Pollákné Frisch* Adelle (Tapolca) *Vidor* Samuné (Nagykanizsa.) Érdemeikben mindhárom egy-egy Dárius, igazságosságukban egy-egy Salamon. Ha *Rosenberg* Henrietta urhölgy a pirkadó hajnal, úgy *Pollákné Frisch* Adel és *Vidor* Samuné urhölgyek a derengő, szép reggel szimbolumai és viszont. Ha valaki azt mondta: »Szegény N. N.-nének vityillójába beköszöntött a nyomor, mert gyermekeinek még csak madárlátta czipót sem adhat, más- vagy harmadnapra megnyílt a zalaegerszegi nőegylet

pénztára és készen állt a manna, amely *Rosenberg* Henrietta egéből hullt alá. Ha valaki leányának akart tűzhelyet alapítani, de hiányzott ahhoz a mindennek mozgató eleme, a pénz, kapott egy gyűjtőívet, amelyből kikerült a menyasszonyi köntös is, meg a — hozomány is, s aminek eredetét maga *Pollákné Friss Adél* tudja legjobban. Ha hajlékodat tűz emészté és gyermekeid testén elpusztult a ruha; ha özvegyi fátyolod alá is elrejté magát a kérlelhetlen nyomor; egyszerre csak azon vevéd magad észre hogy felszikkadtak könyeid, hogy hajlékodon nem a kék égboltozat képezi a tetőzetet, hogy gyermekeid küzdeni képesek esővel és széllel. És mindezeknek alkotója talán nem is volt más, mint *Vidor* Samuné. — Irodalmi téren is működtek a hölgyek, kikről a cikk írója végül azt állítja, hogy Zalamegye zsidó nővilágának három napja, éltető eleme, legtündöklőbb, legnemesebb és legönzetenlebb tagjai.

— **Az antiszemiták ellen.** A berlini *Jüdische Presse*, mely a német sajtó-irodalomban igen kiváló helyet foglal el, vezércikkében egy a zsidó ellenes támadások leküzdését célzó egyet alapítását indítványozza. Az eszme viszhangra talált, és meglehet, hogy nemsokára meg fog valósulni.

— **Agyonkeresztelt metsző.** *Jassyból* irják a következőket: Azok a rendszeres zsidóüldözések, melyeknek meghonosodása még a *Bratianu* kormánynak köszönhető, sok helyütt most sem szüntek meg. Különösen az olyan helységekből tapasztalható ez, hol még az exminiszterelnök kreaturái garázdálkodnak. *Maciu* helységben történt, hogy a zsidó hitközség metszője, ki alig 23 éves volt, együtt fürdött két hitsorsossal. Egyszerre két keresztény is hozzájuk szegődött, kik közül az egyik, *Tripanescu* jegyző hirtelen megragadta a metszőt, és e kiáltással: „Kereszteljük meg ezt a chachamot“, úgy meglökte áldozatát, hogy ez víz alá merült, és belefult. Csak három nap múlva találták meg holttestét. Hitsorsosai panasza siettek *Uriscanu* rendőrbiztoshoz, kit azonban a zsidó meggyilkoltatása nem igen érdekelt. Csak nagy kunyorálásra ment ki a helyszínére, hol a gyilkost kihallgatta. A terhelő tanukat nem vette figyelembe, hanem rájuk kiáltott: „Taci, jidane, nu te intreh! (Hallgass, zsi ló, nem kérdezlek.)“ A jegyzőt szabadon hagyta, mert hiszen „csak tréfált“, és a halál véletlenségből történt. Az esetet feljelentettek a *tulceai* kerületi kapitánynál, ki a gyilkost letartóztatta. A megfojtott özvegye és árvái számára *Samuel* Mózes Brailában és *Galaczbán* gyűjtést rendezett, melynek eredménye 600 frank volt.

— **Iskolahír.** *Aranyossy* Miksa tanár, Nagykorona-utca 13. szám alatti polgári és kereskedelmi iskolájában, mely méltó helyet foglal el a fővárosi iskolák között, megkezdődtek a beiratások. Zsidó szülők bátran bizhatják ez intézetre gyermekeik nevelését, mert, mint az értesítőből is kitűnik, tökéletesen megfelel hivatásának. — Erre annál is inkább figyelmeztetünk, mert tudomásunk szerint számos zsidófelekezeti tanuló szorult ki a középiskolákból.

— **A metszés.** A párisi Figaro, mikor zsidókról ír, egyik végletből a másikba jut. A napokban Drumontéknak kedvezett, mikor valami Badaud álnév alatt író embernek a metszés ellen irányuló cikkét közli. A cikk valószínűleg a nagy állatvédő-egyesület rendeletére készült, és Badaud uram borzalmas vonásokkal írja le a zsidó metszési ritus kegyetlenségét, mely szinte tagadása a modern civilizáczióknak. — Tudvalevőleg a zsidó rituális metszés a legmegfelelőbb s legkevésbé fájdalmas, s kár ellene írniok azoknak a lapoknak, melyek a Párisban rendezett bikaviadalokról hasábos tudósításokat közöltek, és felhívták a publikum figyelmét a »nagyszerű látványosságra.«

— **Jeruzsálem ipara emelkedik.** A szent város ökonomiai viszonyai folytonosan javulnak. Nemrég egyetlen jóra való asztalos, vagy lakatos sem volt Jeruzsálemben, de most már elég iparos honol ott. A *Behar Nissim* vezetése alatt álló kézműves-iskola is sokat javított a helyzeten. Köülbelül 120 zsidó- és 30 máshitű gyermeket képeznek itt ki cipészekké, asztalosokká, lakatosokká, bádigosokká stb. Ezenkívül kőfaragást, gépészetet és szobrászatot is tanítanak ott, mit eddig a zsidók nem sajátítottak el. A gépészet gyakorlati tanítása végett *Behar* gőzgépeket hozatott Európából.

— **Az antiszemitizmus ellen.** *Linzben*, mint említettük „Bekämpfung des Antisemitismus“ czimen folyóirat indult meg *Kissling* Károly dr. szerkesztése mellett. A vállalat erkölcsi támogatója Linz egyik kiváló katolikus egyházfője. Célja a folyóiratoknak, hogy lassanként közölje a zsidók ellen emelt vádakát és bebizonyítsa alaptalanságukat. A ma megjelent második füzet remélteti, hogy a szerkesztők megfelelnek majd hivatásuknak és diadalmasan fognak küzdeni az antiszemitizmus ellen, mely hiszen fekélye a civilizáczióknak. A füzet szakszerű cikkeken kívül tiz sikerült szonettet tartalmaz. Ára 20 kr.

— **Antiszemiták csoportosulása.** A szász antiszemiták már annyire vitték, hogy az idén négy csoportra oszlottak. Az elsőben *Fritsch* és *Sonnenberg* viszik a vezérszerpet, a másodikban a Vaterland ez. szennylap hívei sorakoznak, a harmadik vezetője Hartwig, a negyedikben a *Leipziger Zeitung* elvtársai csoportosultak. A zsidóüldözésekkel csak *Fritsch* üzérkedik, ki könyvkereskedő. *Böckel Annenburg*, *Förster B.* és *Lörster P.*, *König dr.*, *Glavan* és *Fritsch* lefényképeztették magukat és árusítják a képet melyben e felirat van: Nézzétek csak ezt a hetet, kik zsidót nem szerethetnek. — Megtörténhetik, hogy ma holnap bódékban mutogatják magukat.

— **Palesztina lakossága.** A legújabb statisztikai adatok szerint Palesztina 500,000 lakossága közül 35,000 zsidó van, ezek közt 20,000 *askenós* és 15,000 *sefardim*. *Jeruzsálem* 45,000 lakosa közül 20,000 a zsidó, *Safed* 12,000 lakosának fele zsidó, *Tiberiasban* 5000 lakos van, köztük 3000 zsidó; *Jaffa* 15,000 l., 2000

zsidó; *Hebron* 10,000 l., 1000 zsidó; *Chaiifa* 6000 l., 1000 zsidó; *Saida* (Sidon) 12,000 l., 1000 zsidó; *Alka* 10,000 l., 100 zsidó; *Sichem* 18,000 l., 100 zsidó; *Gaza* 20,000 lakó, 100 zsidó; a kolóniákon 1730 zsidó lakik.

— **Zavargó antiszemiták.** *Lipszében* az antiszemiták ellen, kik zavargásaikkal a kiskereskedést és a házaló-kereskedést nagyban veszélyeztetik, erélyesebb mozgalom indult meg. Panaszt emelnek majd az illetékes magasabb hatóságnál. Eddig már 2118 aláírást gyűjtöttek.

Pályázat.

Az ungvári izr. haladó hitközségnél egy **600** frt évi fizetéssel egybekötött hitoktatói és anyakönyvvezetői állás töltendő be.

Pályázóktól megkivántatik a magyar nyelv alapos tudása, valamint a **kántori és koreh képzettsége**; és felkéretnek, hogy eddigi működésüket, valamint szak-képzettségüket feltüntető, okmányokkal felszerelt folyamodványaikat f. évi szeptember hó 15-éig alulirrtthoz küldjék be.

Dijazandó próbaelőadásra (az ünnepekre) csakis a meghívottak fognak bocsáttatni és az utiköltség csak a megválasztottnak fog megtérítettetni.

Ungvárt, 1889. évi szeptember hó 4-én.

Szenczer Henrik, hitközs. elnök.

Nyilvános polgári és kereskedelmi iskola, Budapest, V., Nagykorona-utca 13.

Az 1830. évben alapított, kiténő hírnevű Hampl-féle, utóbb Prasszer-féle kereskedelmi iskolát alulirrot igazgatóság az 1888. év szeptember havában vette át és a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterium azt, tekintettel az iskola kiténő felszerelésére, valamint arra a körülményre, hogy abban kiváló és csupa okleveles tanérek működnek, 9 havi rövid működése után már a folyó évre is felruházta a nyilvánossági joggal. Bizonyítványaink tehát csak oly érvényesek, mint bármely állami iskola által kiállítottak. A jövő tanévi beiratások f. évi augusztus hó 26-án kezdődnek, de a tanulókat az egész szünidő alatt lehet előjegyeztetni. Az iskola bennlakással lesz összekötve és a növendékek az igazgatóság közvetlen felügyelete alatt állanak. **Szombaton és a zsidó főünnepeken teljes szünet.** Vidéken lakó **orthodox** szülők érdekében az igazgatóság intézkedett az iránt, hogy gyermekeik tisztességes orthodox egyéneknél (tanítók, hitközségi alkalmazottak) a legszigorubb vallásos kiválnalmakat is minden tekintetben kielégítő és egyébként is megfelelő ellátásban és felügyeletben részesüljenek. Részletes programmal mindenkör szívesen szolgálunk.

Az igazgatóság.